

І. А. Волкова, О. Ю. Калініна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У БАНКАХ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

2-ге видання

Рекомендовано

*Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2011

УДК 657:336.71(075.8)
ББК 65.052я73
В 67

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист № 1.4/18-Г-2496 від 03.12.2008)*

Рецензенти:

Писаренко Т. М. – кандидат економічних наук, доцент Луцького національного технічного університету;

Пекар С. В. – начальник Волинського корпоративного центру Західного корпоративного центру регіонального департаменту АКІБ «Укрсіббанк»;

Левицька С. О. – доктор економічних наук, професор Рівненського національного університету водного господарства та природокористування.

Волкова І. А., Калініна О. Ю.

В 67 Бухгалтерський облік у банках. Навч. посіб. 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 520 с.

ISBN 978-966-364-888-0

Навчальний посібник «Бухгалтерський облік у банках» узагальнений у 9-ти темах у поєднанні з виконанням практичних завдань та вправ за обліковими процедурами основних банківських операцій. Посібник побудовано за інструктивно-нормативними документами НБУ з питань бухгалтерського обліку. Основний акцент зроблено на освоєння слухачами чинних методик обліку та номенклатури рахунків плану рахунків бухгалтерського обліку в банках. У посібнику вміщено додатки з формами первинних документів, чинні законодавчі нормативно-правові документи, питання для самоопрацювання та практичні завдання.

Посібник розрахований на студентів вищих навчальних закладів для самостійного вивчення предмета «Бухгалтерський облік у банках». Він може бути корисним бухгалтерам-практикам, аудиторам, фінансистам, підприємцям і слухачам, що одержують другу освіту на базі вищої, а також усім, хто цікавиться бухгалтерським обліком у банках.

УДК 657:336.71(075.8)
ББК 65.052я73

ISBN 978-966-364-888-0

© Волкова І. А., Калініна О. Ю., 2011.
© Центр учбової літератури, 2011.

ЗМІСТ

Вступ	5
ТЕМА 1. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ УКРАЇНИ	7
1. Сутність банківської системи України	7
2. Порядок створення і ліцензування комерційного банку	13
3. Організація обліку в комерційних банках	19
4. Характеристика аналітичного обліку	21
5. Загальна характеристика синтетичного обліку	23
ТЕМА 2. ПЛАН РАХУНКІВ І ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	25
1. Об'єкти бухгалтерського обліку комерційних банків України	25
2. План рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України та основні принципи його побудови	30
3. Основні види фінансової звітності комерційних банків	37
3.1. Методика складання Балансу комерційних банків	37
3.2. Методика складання Звіту про фінансові результати	41
3.3. Методика складання Звіту про рух грошових коштів	44
3.4. Допоміжна фінансова звітність	47
ТЕМА 3. ОБЛІК РОЗРАХУНКОВО-КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	50
1. Основи організації касової роботи комерційного банку	50
2. Касові операції у прибуткових касах	52
3. Основи обліку операцій видаткових кас	54
4. Інкасація грошової виручки в комерційних банках	56
5. Зберігання та облік цінностей і документів у грошових схо- вищах банку	59
6. Синтетичний облік касових операцій та основні правила проведення касових операцій	61
7. Ревізія цінностей	64
ТЕМА 4. ОБЛІК ПАСИВНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	65
1. Визначення пасивних операцій банку, порядок та умови здійснення депозитних операцій комерційного банку	65
2. Облік депозитних операцій	71
3. Облік довірчих операцій	74

ТЕМА 5. ОБЛІК АКТИВНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	76
1. Поняття про банківський кредит та його класифікація.	76
2. Загальні принципи бухгалтерського обліку кредитних операцій.	85
2.1. Облік операцій за овердрафтом.	90
2.2. Облік операцій repo.	92
2.3. Облік субординованих кредитів та операцій з дисконту векселів.	95
2.4. Облік документарного акредитива.	98
3. Принципи бухгалтерського обліку позабалансових кредитних операцій.	100
4. Облік застави.	102
5. Методика аналізу кредитного ризику.	109
ТЕМА 6. ОБЛІК ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	113
1. Сутність валютних операцій комерційного банку.	113
2. Принципи ведення банками рахунків клієнтів у іноземній валюті.	118
3. Неторговельні операції з валютними цінностями.	124
4. Облік безготівкових міжнародних розрахунків.	138
5. Облік експортно-імпортних операцій клієнтів.	142
6. Інші валютні операції.	154
ТЕМА 7. ОБЛІК СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	162
1. Поняття про власний капітал у комерційних банках.	162
2. Система рахунків для обліку операцій з формування статутного капіталу банку.	165
ТЕМА 8. ОБЛІК ПОДАТКОВИХ РОЗРАХУНКІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	175
1. Види податків, які сплачують комерційні банки.	175
2. Облік податку на прибуток банків.	178
3. Облік податку на додану вартість.	179
4. Облік місцевих податків і зборів.	181
5. Звітність з основних видів податків, зборів та внесків.	184
ТЕМА 9. ОБЛІК ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ	185
1. Об'єкти обліку в складі доходів і витрат банку.	185
2. Правила обліку доходів і витрат.	188
3. Облік доходів і витрат банку.	189
4. Облік операцій з розподілу чистого прибутку банку.	195
Питання для самостійного опрацювання.	198
Практичні завдання.	201
Додатки (зразки первинних документів)	207
Нормативна література	239
Термінологічний словник	506
Список рекомендованої літератури	516

ВСТУП

Процес переходу України до якісно нової форми економічних відносин, що ґрунтуються на ринкових принципах ведення господарства, зумовив необхідність внесення кардинальних змін до фінансово-кредитної сфери економіки. Основною ланкою цієї сфери є банківська система.

Банківська система України нині вважається одним із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування розпочалося раніше за інші сектори економіки, що визначалось ключовою роллю банків при вирішенні завдань переходу до ринку. Нинішні показники діяльності в банківському секторі країни значно кращі за ті, які спостерігалися в минулі роки. Розвиток банківської системи як головного складника фінансового сектора покликаний прискорити трансформацію суспільства загалом і розвиток бізнесу зокрема. Утім практика висуває все складніші завдання, розв'язання яких потребує великого обсягу інформації системного характеру, переважна частина якої формується завдяки процедурі бухгалтерського обліку.

Для активізації ринкових економічних відносин в Україні потрібна серйозна робота щодо вдосконалення методологічних засад функціонування системи бухгалтерського обліку як важливого засобу реалізації ефективних управлінських рішень.

Це стосується формування та запровадження в облікову практику сучасного методологічного інструментарію, адекватного потребам управління.

Результативність облікового процесу залежить від чіткості постановки оперативних, тактичних і стратегічних управлінських завдань, а отримана інформація позитивно впливає на обґрунтування напрямів і варіантів їх розв'язання. Утім практика висуває все складніші завдання, розв'язання яких потребує великого обсягу інформації системного характеру, переважна частина якої формується завдяки процедурі бухгалтерського обліку.

Вдале розв'язання означених проблем за своєю значущістю рівнозначне психологічній революції в бухгалтерській професії, що

триває останніми роками, коли іде процес оновлення системи бухгалтерського обліку на базі нових методологій.

Метою посібника є надання слухачам базових знань з основи формування облікової процедури за банківськими операціями та комплексних ґрунтовних практичних знань з бухгалтерського обліку в комерційному банку.

Об'єктом посібника є система бухгалтерського обліку в комерційних банках, реформована з урахуванням національних положень і міжнародних стандартів обліку та звітності за умов становлення ринкових відносин в Україні.

Предметом посібника є теоретично-концептуальні засади та методологічний інструментарій бухгалтерського обліку в комерційних банківських установах.